

Ouders, pleegouders en professionals: posities en samenwerking

Willeke Daamen – december 2014

Gebaseerd op de review 'Ouders, pleegouders en professionals: posities en samenwerking' (Daamen, 2014) en de Richtlijn Pleegzorg (De Baat, Van den Bergh, De Lange, 2014).

Een goede samenwerkingsrelatie tussen ouders, kind, pleegouders, het netwerk en betrokken professionals is van essentieel belang voor de ontwikkeling van het kind in het pleeggezin en de stabiliteit van de plaatsing. Een wederzijdse acceptatie, gedeelde doelen en duidelijke afspraken hebben een positieve invloed op de ontwikkeling van het kind. Een goede samenwerking is in de pleegzorgpraktijk echter niet vanzelfsprekend.

Participatie van ouders

Het effect van participatie van ouders op het welzijn van het kind is per situatie verschillend. Er zijn veel factoren van invloed op de mate van participatie en de invloed daarvan op het welzijn van het kind. Het is dan ook van belang hier in de begeleiding van pleegkinderen, ouders en pleegouders rekening mee te houden. Contacten met de ouders blijken van belang te zijn voor het kind, omdat het kind (ondanks een soms moeizame relatie met de ouders) in veel gevallen nog steeds loyaal is aan hen. Beslissingen over bezoek moeten zorgvuldig en op individuele basis worden gemaakt en de afspraken moeten worden bewaakt. De bezoeken kunnen de ontwikkeling immers bevorderen, maar stressvolle, mislukte of onduidelijke bezoeken kunnen juist schadelijk zijn voor de ontwikkeling.

Samenwerking tussen ouders en pleegouders

Een goede samenwerking tussen ouders en pleegouders is van essentieel belang voor het slagen van de pleegzorgplaatsing en het welzijn van het pleegkind. Zowel ouders en pleegouders als de pleegzorgbegeleider hebben een rol in het tot stand brengen van een constructieve samenwerking tussen ouders en pleegouders.

Pleegouders hebben behoefte aan ondersteuning bij de omgang met de ouders. Dit onderstreept het belang van duidelijke vanuit de hulpverlening gestuurde afspraken, waarin rollen, verwachtingen en grenzen van de betrokkenen duidelijk benoemd worden. Pleegouders verwachten dat pleegzorgbegeleiders hierbij een bemiddelende en faciliterende rol spelen. De volgende activiteiten kunnen behulpzaam zijn bij het bevorderen van de samenwerking tussen ouders en pleegouders:

- Heldere haalbare afspraken in het zorgteam, waarin doelen en rolverdeling tussen verschillende betrokkenen zijn opgenomen.
- In het overleg luisteren en doorvragen zonder een oordeel te geven, gericht op het begrijpen van de ander.
- In kaart brengen van onderlinge verhoudingen tussen alle betrokkenen.
- Aandacht voor de wensen van alle betrokkenen (meerzijdige partijdigheid) met een focus op de gedeelde wens dat het kind goed opgroeit.

Samenwerking met alle betrokkenen

De pleegzorgbegeleider heeft een belangrijke regierol om te zorgen voor een goede samenwerking tussen de betrokken partijen. De pleegzorgbegeleider monitort of de

samenwerking en de ingezette hulp de gewenste resultaten opbrengen, of de gewenste ontwikkeling van het kind is geborgd en of er een gezonde balans tussen draagkracht en draaglast is voor pleegouders. Uitgangspunten voor goede samenwerking in pleegzorg zijn (Choy & Schulze, 2010):

- Wederzijds respect voor visie, uitgangspunten, doelen, verantwoordelijkheden en bevoegdheden van professionals.
- Professionals beoordelen de samenwerking vanuit de vraag hoe ouders en kind en pleegouders daarvan kunnen profiteren.
- Professionals gedragen zich in de samenwerking betrouwbaar, integer en betrokken.
- Professionals streven in de samenwerking naar een open communicatie, dat wil zeggen het aanspreken van elkaar in positieve en negatieve zin.
- Professionals gaan ervan uit dat samenwerking vooral mensenwerk is en investeren in goede persoonlijke verhoudingen.
- Professionals hebben begrip voor (onverwachte) omstandigheden die invloed hebben op de gemaakte afspraken en denken mee over oplossingen van mogelijke knelpunten.
- Professionals evalueren de samenwerking periodiek in het licht van de beoogde resultaten.

Aanwijzingen voor de praktijk

- Ouders zijn en blijven de ouders van hun kind. Respecteer hun positie en werk met hen samen. Beslis niet over ouders, maar met ouders.
- Ondersteun ouders en pleegouders bij het vormgeven van hun samenwerkingsrelatie. Breng de onderlinge verhoudingen in kaart, bijvoorbeeld met behulp van triades. Bespreek regelmatig de taakverdeling. Bespreek wat goed gaat en ondersteun ouders en pleegouders bij het oplossen van onderlinge problemen. Maak spanningen tussen ouders en pleegouders bespreekbaar. Zet hiervoor zo nodig technieken in zoals het stellen van circulaire vragen, het bespreken van onderlinge rivaliteit en het gemeenschappelijke naar de voorgrond halen en verschillen positioneren. Betrek zo nodig een collega met systeemtherapeutische kennis.
- Vertel ouders duidelijk wat de reden is voor de pleegzorgplaatsing en wees eerlijk en duidelijk

over de doelen (in gedragstermen) en de termijn waarop deze bereikt moeten zijn om thuisplaatsing te kunnen realiseren.

- Bied ouders in de hulpverleningsvariant tijdig intensieve hulp, gericht op het versterken van hun opvoedvaardigheden en van hun ouderrol en bespreek regelmatig de voortgang in het veranderingsproces.
- Ondersteun ouders na een opvoedingsbesluit bij verliesverwerking en invulling van hun nieuwe ouderrol (roldifferentiatie) of schakel een andere hulpverlener in om dit te doen. Zorg ook dat ouders voldoende ondersteuning krijgen bij eigen problemen, zodat het goed met hen gaat.
- Zorg als pleegzorgbegeleider en (gezins)voogd voor een goede samenwerking onderling. Factoren die bijdragen aan goede samenwerking zijn: een gedeelde visie hebben, een gezamenlijk plan maken, de eigen verantwoordelijkheid nemen en anderen zo nodig ook op hun verantwoordelijkheid aanspreken, open communiceren, elkaar kennen en oog hebben voor wat de ander goed doet.
- Stel een zorgteam samen waarin het pleegkind (vanaf 12 jaar) en ouders, pleegouders, belangrijke personen uit het netwerk en professionals rondom het gezin participeren. Maak in het zorgteam samen met ouders, pleegkind en pleegouders duidelijke afspraken over de doelen van de plaatsing en de rollen, taken en grenzen van alle betrokkenen. Zorg ook voor een gedeelde planning. Maak concrete afspraken over alledaagse zaken zoals contact met school, arts- en kappersbezoek, het kopen van kleding, verjaardagen en feestdagen (ook Vader- en Moederdag). Ga opnieuw met het zorgteam in overleg bij een nieuwe beschikking van de kinderrechter waardoor het juridisch kader verandert.
- Maak een afgewogen beslissing over de frequentie en vorm van het contact tussen pleegkind en ouders. Maak eventueel gebruik van de Checklist Oudercontacten in de Pleegzorg (Bastiaansen & De Koning, 2012). Zorg voor continuïteit en regelmaat in de frequentie en duur van de bezoeken. Evalueer de bezoeksregeling regelmatig met het zorgteam (iedere drie maanden in de hulpverleningsvariant en iedere zes maanden in de opvoedingsvariant, of als daar aanleiding toe is) en zet daarbij de ontwikkeling van het pleegkind centraal.
- Ondersteun pleegouders bij het omgaan met probleemgedrag van het pleegkind als dat na bezoek aan de ouders terugkeert in het pleeggezin. Luister goed naar de pleegouders, vraag hoe het voor hen is, geef psycho-educatie (oudercontact is belangrijk en probleemgedrag erna is 'normaal') en geef tips om met het gedrag van het pleegkind om te gaan (bekrachten wat wel goed gaat, grenzen en structuur bieden). Pas de bezoeksregeling niet direct aan als pleegouders het moeilijk vinden, maar houd wel oog voor het welzijn van het pleegkind.

- Zorg als plaatsvervanger voor stabiliteit in het contact tussen ouders en (gezins)voogd. Voorkom personeelwisselingen zo veel mogelijk. Zorg bij wisseling voor een warme overdracht waarbij de oude en de nieuwe (gezins)voogd een gezamenlijk gesprek met het zorgteam hebben. Onderhoud als (gezins)voogd frequent contact met ouders (minimaal één keer in de zes weken en vaker wanneer nodig). Bied ouders een rolmodel door zelf helder te communiceren over afspraken en deze na te komen.
- Zorg bij aanvullende hulp (voor ouders en pleegkind of pleegouders) voor goede inhoudelijke afstemming en samenwerking tussen de verschillende professionals die zijn betrokken bij ouders en pleegkind, pleegouders en hun netwerken.

Deze factsheet beslaat een klein onderdeel van de pleegzorgpraktijk. De informatie in deze factsheet moet dan ook gezien worden in de bredere pleegzorgcontext. Er is een aantal aanwijzingen die los van de specifieke onderwerpen altijd leidend moeten zijn, namelijk:

- De ontwikkeling van het kind is altijd leidend.
- Besluit zo snel mogelijk wat het perspectief van de plaatsing is en waar het kind opgroeit. Binnen drie maanden na de plaatsing wordt gestart met onderzoek naar het perspectief en binnen negen maanden wordt het besluit genomen. Hierbij geldt: hoe eerder en beter. Voor jonge kinderen is het belang van een snel besluit het grootst.
- Streef zoveel mogelijk naar een intensieve samenwerking met ouders. Daarbij geldt dat er meer kans is op een succesvolle, intensieve samenwerking als ouders ook al bij het proces van matching en plaatsing betrokken worden. De ontwikkeling van het kind is hierin leidend: als de samenwerking schadelijk is voor de ontwikkeling of als het onveilig is, dan gaat het niet.

De factsheet 'Algemene bevindingen en aanwijzingen voor de pleegzorgpraktijk' geeft de belangrijkste aanwijzingen en bevindingen voor deze bredere context weer.